

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmmma Totivs Theologiæ S. Thomæ Aqvinatis, Doctoris Angelici Ordinis Prædicatorum

Tertiæ Partis Volumen Secundum

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Romæ, 1619

De Sacramentis, Quid Sit Sacramentum. Quæstio 60.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38725

13
TERTIÆ PARTIS

Summæ Totius Theologiæ

ANGELICI DOCTORIS
S. THOMÆ AQUINATIS

Ord. Prædicatorum,

VOLUMEN SECVNDVM.

QVÆSTIO LX.

De Sacramentis, in octo articulos diuisa.

OST considerationem eorum quæ pertinent ad mysteria Verbi incarnati, considerandum est de Ecclesiæ sacramentis, quæ ab ipso verbo incarnato efficaciam habent. Et prima consideratio erit de sacramentis in communi. Secunda de vnoquoque sacramentorum in speciali.

¶ Circa primū quinque cōsideranda sunt. Primo, quid sit sacramentum? Secundo, de necessitate sacramentorum. Tertio, de effectibus sacramentorum. Quarto, de causā eorum. Quinto, de numero.

¶ Circa primum quaruntur octo.

- ¶ Primo, vtrum sacramentum sit in genere signi?
- ¶ Secūdo, vtrū omne signū rei sacræ sit sacramentū?
- ¶ Tertio, vtrum sacramentum sit signum vnius rei tantum, vel plurium?
- ¶ Quarto, vtrum sacramentum sit signum quod est res sensibilis?
- ¶ Quinto, vtrum ad sacramentum requiratur determinata res sensibilis?
- ¶ Sexto, vtrum ad sacramentum requiratur significatio, quæ est per verba?
- ¶ Septimo, vtrum requirantur determinata verba?
- ¶ Octauo, vtrum illis verbis possit aliquid addi, vel subtrahi?

A R-

ARTIC. PRIMVS.

Vtrum Sacramentum sit in genere signi?

326

4. di. 1. q.

1. ar. 1. q.

1. & ar.

3. ad 1. et

ar. 4. q. 1.

ad 1.

Primum sic proceditur. Videtur, quod sacramentum non sit in genere signi. Videtur enim sacramentum dici a sacramento, sicut medicamentum a medicando. Sed hoc magis videtur pertinere ad rationem causæ, quam ad rationem signi. Ergo sacramentum magis est in genere causæ, quam in genere signi.

¶ 2. Præterea, Sacramentum videtur aliquid occultum significare: secundum illud Tob. 12. Sacramentum abscondere bonum est. Et Ephes. 3. Quæ sit dispensatio Sacramenti absconditi a sæculis in Deo. Sed illud quod est absconditum, videtur esse contra rationem signi. Nam signum est quod præter speciem quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire: ut patet per August. * in 1. de Doctr. Christ. Ergo videtur, quod sacramentum non sit in genere signi.

† Alis.

per.

c. 1. cir. a

prin. to. 3

c. Paruu-

li qui si-

ne atate

¶ 3. Præterea, Iuramentum quandoque sacramentum nominatur: dicitur enim in 1. de Cr. 22. q. 5. Paruuli qui sine ætate rationali sunt, non cogantur iurare & qui semel periuratus fuerit, nec testis sit post hoc, nec ad sacramentum (id est, iuramentum) accedat. Sed iuramentum non pertinet ad rationem signi. Ergo videtur, quod sacramentum non sit in genere signi.

c. 15. non

procut a

p. in. to. 5

SED contra est, quod Aug. * dicit in 10. de ciu. Dei, Sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramentum, id est sacrum signum est.

RESPONDEO dicendum, quod omnia quæ habent ordinem ad vnum aliquid (licet diuersimode) ab illo denominari possunt: sicut a sanitate, quæ est in animali, denominatur sanum, non solum animal, quod est sanitatis subiectum, sed dicitur, medicina sana, in quantum est sanitatis effectiua; dicta verò, in quan-

tiam

tum est conseruatiua eiusdem; & vrina, in quatum est significatiua ipsius. Sic igitur sacramentum potest ali quid dici, vel quia in se habet aliquam sanctitatē oc cultam (& secundum hoc, sacramentū idem est quod sacrum secretum), vel quia habet aliquem ordinem ad hanc sanctitatem, vel causā, vel signi, vel secun dum quamcumque aliam habitudinem. Specialiter au tem nunc loquimur de sacramentis, secundum quod important habitudinem signi: & secundum hoc sa cramentum ponitur in genere signi.

Ad primum ergo dicendum, quod quia medici na se habet vt causa effectiua sanitatis, inde est quod omnia denominata à medicina, dicuntur per ordinē ad vnum primum agens: & propter hoc medicamen tum importat causalitatem quamdam. Sed sanctitas, à qua denominatur sacramentum, non significatur per modum causæ efficientis, sed magis per modum causæ formalis, vel finalis: & ideo non oportet, quod sacramentum semper importet causalitatem.

Ad secundum dicendum, quod ratio illa procedit, secundum quod Sacramentum idem est quod sacrum secretum. Dicitur autem non solum Dei secretum, sed etiam Regis, esse sacrum & sacramentum: quia se cundum antiquos sancta, vel sacrosancta dicebantur, quæcumque violari non licebat: sicut etiam muri ciuitatis, & personæ in dignitatibus constitutæ. Et ideo illa secreta siue diuina, siue humana, quæ non li cet violari, quibuslibet publicando, dicuntur sacra, vel sacramenta.

Ad tertium dicendum, quod etiā iuramentū habet quamdam habitudinem ad res sacras: in quantum sci licet est quædam contestatio facta per aliquid sacrū. Et secundum hoc dicitur iuramentum esse sacramē tum, non eadem ratione, qua nunc loquimur de sa cramentis: non tamen æquiuocè sumptō nomine Sa cramenti, sed analogicè, scilicet secundum diuersam habitudinem ad aliquid vnum, quod est res sacra.

327 *Inf. q. 64.*
ar. 2. *et*
1. 2. q. 101
ar. 4. cor.
et q. 102
ar. 5. cor.
et 4. d. 1.
q. 1. ar. 1.
q. 1.

Utrum omne signum rei sacræ sit Sacramentum?
D secundum sic proceditur. Videtur, quod non
A omne signum rei sacræ sit sacramentum. Om-
nes enim creaturæ sensibiles sunt signa rerum sacra-
rum, secundum illud Rom. primo, Inuisibilia Dei,
per ea quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur. Nec
tamen omnes res sensibiles possunt dici sacramen-
ta. Non ergo omne signum rei sacræ, est sacra-
mentum.

¶ 2 Præterea, Omnia quæ in veteri lege fiebant,
Christum figurabant, qui est sanctus sanctorum: se-
cundum illud primæ ad Corinth. 10. Omnia in figu-
ra contingebant illis. Et Coloss. 2. Quæ sunt umbra
futurorum, corpus autem Christi. Nec tamen omnia
gesta Patrum veteris Testamenti, vel etiam omnes
cæremoniæ legis, sunt sacramenta: sed quædam spe-
cialiter, sicut in secunda parte habitum est †. Ergo
videtur, quod non omne signum rei sacræ sit Sacra-
mentum.

¶ 3 Præterea, Etiam in nouo Testamento multa
geruntur, in signum alicuius rei sacræ, quæ tamen
non dicuntur sacramenta: sicut asperio aquæ bene-
dictæ, consecratio altaris, & similia. Non ergo omne
signum rei sacræ, est sacramentum.

S E D contra est, quod definitio conuertitur cum
definito Sed quidam definiunt sacramentum per hoc
quod est sacræ rei signum, & hoc etiam videtur ex
auctoritate Augustini * supra inducta. Ergo videtur,
quod omne signum rei sacræ, sit sacramentum.

*In artic.
præc. Sed
contra.*

RESPONDEO dicendum, quod signa propriè
dantur hominibus, quorum est, per nota ad ignota
peruenire. Et ideo propriè dicitur sacramentum,
quod est signum alicuius rei sacræ ad homines per-
tinentis: ut scilicet propriè dicatur Sacramentum,
secundum quod nunc de sacramentis loquimur, quod
est signum rei sacræ, in quantum est sanctificans ho-
mines.

Ad

Ad primum ergo dicendum, quòd creaturæ sensibiles significant aliquid sacrum, scilicet sapientiam & bonitatem diuinam, in quantum sunt in seipsis sacra: non autem in quantum nos per ea sanctificamur. Et ideo non possunt dici sacramenta, secundum quod nunc loquimur de sacramentis.

Ad secundum dicendum, quòd quædam ad vetus Testamentum pertinentia, significabant sanctitatem Christi, secundum quod in se sanctus est. Quædam vero significabant sanctitatem eius, in quantum per ea nos sanctificamur: sicut immolatio agni Paschalis significabat immolationem Christi, qua sanctificati sumus. Et talia dicuntur proprie veteris Legis sacramenta.

Ad tertium dicendum, quòd res denominatur à fine & complemento: dispositio autem non est finis neque perfectio. Et ideo quæ significant dispositionem ad sanctitatem, non dicuntur sacramenta (de quibus procedit obiectio) sed solum ea quæ significant perfectionem sanctitatis humanæ.

ARTIC. III.

Vtrum sacramentum sit signum vnus rei tantum?

328

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quòd sacramentum non sit signum nisi vnus rei. Id enim quod multa significantur, est signum ambiguum, & per consequens fallendi occasio: sicut patet de nominibus æquiuocis. Sed omnis fallacia debet remoueri à Christiana Religione: secundum illud Colos. 2. Videte, ne quis vos seducat per philosophiam, & inanem fallaciam. Ergo videtur, quòd sacramentum non sit signum plurium rerum.

4. d. 1. q.
1. a. 1. q.
1. ad 4.
et ar. 3.
cor.

¶ 2. Præterea, sicut dictum est ¶, sacramentum significat rem sacram, in quantum est humanæ sanctificationis causa. Sed vna sola est causa humanæ sanctificationis, scilicet sanguis Christi, secundum illud Hebr. ult. Iesus vt sanctificaret per suum sanguinem pro populo, extra poram passus est. Ergo videtur, quòd sacramentum non significet plura.

art. præc.

Tertia Par. Vol. ij.

B

¶ 3 Præ-

art. præ.
ad 3.

¶ 3 Præterea, Dicitur est, * quòd Sacramentum proprie significat ipsum finem sanctificationis. Sed finis sanctificationis est vita æterna: secundum illud Rom 6. Habetis fructum vestrum in sanctificatione, finem vero vitam æternam. Ergo videtur, quòd sacramentum non significet nisi vnam rem, scilicet vitam æternam.

De conse.
d. 2. cap.
hoc est
quod di-
cimus.
art. præ.

SED contra est, quod in sacramento altaris est duplex res significata, scilicet corpus Christi verum, & mysticum, vt † Aug. dicit in lib. sent. Prosperi.

RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est *) sacramentum proprie dicitur, quod ordinatur ad significandam nostram sanctificationem. In qua tria possunt considerari, videlicet ipsa causa sanctificationis nostræ, quæ est passio Christi: & forma nostræ sanctificationis, quæ consistit in gratia & virtutibus: & vltimus finis sanctificationis nostræ, qui est vita æterna. Et hæc omnia per sacramenta significantur. Vnde sacramentum est & signum rememoratium eius quod præcessit, scilicet passionis Christi; & demonstratium eius quod in nobis efficitur per Christi passionem, scilicet gratiæ; & prognosticum, id est, prænuntiium futuræ gloriæ.

in 10. ar.

Ad primum ergo dicendum, quòd tunc est signum ambiguum, præbens occasionem fallendi, quando significat multa, quorum vnum nõ ordinatur ad aliud. Sed quando significat multa, secundum quod ex eis quodam ordine efficitur vnum, tunc non est signum ambiguum, sed certum: sicut hoc nomen homo, significat animam & corpus, prout ex eis constituitur humana natura. Et hoc modo sacramentum significat tria prædicta, * secundum quod quodam ordine sunt vnũ.

Ad secundum dicendum, quòd sacramentum in hoc quòd significat rem sanctificatam, oportet quòd significet effectum, qui intelligitur in ipsa causa sanctificante, prout est sanctificans.

Ad tertium dicendum, quòd sufficit ad rationem sacramenti, quòd significet perfectionem quæ est forma:

ma: nec oportet quod solum significet perfectio-
nem, quæ est finis.

ARTIC. IV.

*Utrum sacramentum sit semper aliqua res
sensibilis?*

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod sacra-
mentum non semper sit aliqua res sensibilis. Quia
secundum Philosophum in lib. Priorum, Omnis effe-
ctus, suæ causæ signum est. Sed sicut sunt quidam ef-
fectus sensibiles, ita etiam sunt quidam effectus in-
telligibiles, sicut scientia est effectus demonstratio-
nis. Ergo non omne signum est sensibile. Sufficit au-
tem ad rationem sacramenti, quod sit signum alicu-
ius rei sacræ, in quantum per eam homo sanctifica-
tur: ut dictum est †. Non ergo requiritur ad sacra-
mentum, quod sit aliqua res sensibilis.

329
4 d. 1. q. 1
a. 1. q. 1.
et a. 2. q.
1. et a. 3.
co. c. 4.
con. c. 56.
c. 10. 3.
cor. 4.
ar. 2. hu-
ius 7.

¶ 2 Præterea, Sacramenta pertinent ad cultum
vel regnum Dei. Sed res sensibiles non videntur per-
tinere ad cultum Dei: dicitur enim Ioan. 4. Spiritus
est Deus, & eos qui adorant eum, in Spiritu & ve-
ritate adorare. Et Rom. 14. Non est regnum
Dei, esca & potus. Ergo res sensibiles non requirun-
tur ad sacramentum.

¶ 3 Præterea, Aug.* dicit in lib. de Libero arbi-
trio, quod res sensibiles sunt minima bona, sine quibus
homo recte vivere potest. Sed sacramenta sunt de
necessitate salutis humanæ (ut infra patebit*) &
ita sine eis homo recte vivere non potest. Non ergo
res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

l. 2. c. 19.
to. 1.
q. 61.

SED contra est, quod Aug.* dicit super Ioann.
Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.
Et loquitur ibi de elemento sensibili, quod est aqua.
Ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

trac. 80.
in euan.
Ioan post
me. to. 9.

RESPONDEO dicendum, quod sapientia di-
uina unicuique rei prouidet secundum suum modum:
& propter hoc dicitur Sapient. 8. quod suauiter dispo-
nit omnia. Vnde & Matth. 25. dicitur, quod dedit
unicuique secundum propriam virtutem. Est autem ho-

B 2 mini

mini connaturale, ut per sensibilia perveniat in cognitionem intelligibilem. Signum autem est, per quod aliquis devenit in cognitionem alterius: Unde cum res sacrae, quae per sacramenta significantur, sint quaedam spiritualia & intelligibilia bona, quibus homo sanctificatur: consequens est, ut per aliquas res sensibiles significatio sacramenti impleatur: sicut etiam per similitudinem sensibilibus rerum in divina Scriptura res spirituales nobis describuntur. Et inde est, quod ad sacramenta requiruntur res sensibiles: ut etiam Dionysius* probat in 1. cap. caelest. hierar.

q. 1. inter me. & si.

Ad primum ergo dicendum, quod unumquodque praecipue denominatur & diffinitur secundum id quod convenit ei primo & per se, non autem secundum id quod convenit ei per aliud. Effectus autem sensibilis, per se habet, quod ducat in cognitionem alterius, quasi primo & per se homini innotescens: quia, omnis nostra cognitio a sensu oritur. Effectus autem intelligibiles non habent, quod possint ducere in cognitionem alterius, nisi in quantum sunt per aliud manifestati, id est, per aliqua sensibilia. Et inde est, quod primo & principaliter dicuntur signa, quae sensibus offeruntur: sicut Augustinus* dicit in 2. de Doctrina Christiana: ubi dicit, quod Signum est, quod praeter speciem quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire. Effectus autem intelligibiles non habent rationem signi, nisi secundum quod sunt manifestati per aliqua signa. Et per hunc etiam modum, quaedam quae non sunt sensibilia, dicuntur quodammodo sacramenta, in quantum sunt significata per aliqua sensibilia, de quibus infra agetur*.

lib. 2. de doctrina Chri. cir. pri. l. 1. 3.

q. 63. a. 1 ad 2.

Ad secundum dicendum, quod res sensibiles, ut in sua natura considerantur, non pertinent ad cultum vel ad regnum Dei: sed solum secundum quod sunt signa spiritualium rerum, in quibus regnum Dei consistit.

loc. cit. in arg. 3.

Ad tertium dicendum, quod Augustinus ibi* loquitur de rebus sensibilibus, secundum quod sunt in sua natura:

natura:

natura: non autem secundum quod assumuntur ad significandum spiritualia, quæ sunt maxima bona.

ARTIC. V.

Vtrum requirantur determinata res ad sacramenta?

AD quintum sic proceditur. Videtur, quod non requirantur determinata res ad sacramenta. Res enim sensibiles assumuntur in sacramentis ad significandum, ut dictum est 7. Sed nihil prohibet diuersis rebus sensibilibus idem significari: sicut in sacra Scriptura Deus aliquando metaphorice significatur per lapidem, quandoque per leonem, quandoque per solem, aut aliquid aliud huiusmodi. Ergo videtur, quod diuersæ res possint congruere eidem sacramento. Non ergo determinata res in Sacramentis requiruntur. 330

¶ 2 Præterea, Magis est necessaria salus animæ, quam salus corporis. Sed in medicinis corporalibus, quæ ad salutem corporis ordinantur, potest vna res pro alia poni in eius defectu. Ergo multo magis in sacramentis, quæ sunt medicinæ spirituales ad salutem animæ ordinatæ, poterit vna res assumi pro alia, quando illa defuerit.

¶ 3 Præterea, Non est conueniens ut hominis salus ardeatur per legem diuinam, & præcipue per legem Christi, qui venit omnes saluare. Sed in statu legis naturæ nõ requirebatur in sacramentis aliqua res determinata, sed ex voto assumebantur: ut patet Genes. 28. vbi iacob vouit se Deo decimas & hostias pacificas oblaturum. Ergo videtur, quod non debuerit arctari homo, & præcipue in noua lege, ad alicuius rei determinatæ vsum in sacramentis.

S E D contra est, quod Dominus dicit Ioann. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

R E S P O N D E O dicendum, quod in vso sacramentorum duo possunt considerari, scilicet cultus diuinus, & sanctificatio hominis. Quorum primum pertinet ad hominem per comparisonem ad

B 3 Deum,

ar. 3. huius 9.

Deum, secundum autem e conuerso pertinet ad Deū per comparisonem ad hominem. Non autem pertinet ad aliquem determinare illud quod est in potestate alterius, sed solum id quod est in sua potestate. Quia ergo sanctificatio hominis est in potestate Dei sanctificantis, non pertinet ad hominem suo iudicio assumere res, quibus sanctificetur: sed hoc debet esse ex diuina institutione determinatum. Et ideo in sacramentis nouæ Legis quibus homines sanctificantur (secundum illud 1. ad Corin. 6. Abluti estis, sanctificati estis) oportet uti rebus ex diuina institutione determinatis.

Ad primum ergo dicendum, quod etsi idem potest per diuersa signa significari: determinare tamen quo signo sit utendum ad significandum ꝑ, pertinet ad significantem. Deus autem est qui nobis significat spiritualia per res sensibiles in sacramentis, & per verba similitudinaria in Scripturis. Et ideo sicut iudicio Spiritus sancti determinatum est, quibus similitudinibus in certis Scripturæ locis res spirituales significantur: ita etiam debet esse diuina institutione determinatum, quæ res ad significandum assumantur in hoc vel in illo sacramento.

Ad secundum dicendum, quod res sensibiles habent naturaliter sibi inditas virtutes conferentes ad corporalem salutem: & ideo non refert, si duæ earum eandem virtutem habeant, qua quis utatur. Sed ad sanctificationem non ordinantur ex aliqua virtute sibi naturaliter indita, sed solum ex institutione diuina: & ideo oportuit diuinitus determinari, quibus rebus sensibilibus sit in sacramentis utendum.

1. 19. c. 16
et 17. t. 6

Ad tertium dicendum, quod sicut August. * dicit 19. contra Faustum, diuersa sacramenta diuersis temporibus congruunt: sic etiam diuersis verbis significantur diuersa tempora, scilicet præsens, præteritum, & futurum. Et ideo sicut in statu Legis naturæ homines nulla Lege exterius data, sed solo interiori
inclin-

instinctu mouebantur ad Deum colendum, ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum vterentur. Postmodum vero necesse fuit etiam exterius legem dari: tum propter obscuracionem legis naturæ, ex peccatis hominum: tum etiam ad expressiorem significacionem gratiæ Christi, per quam humanum genus sanctificatur. Et ideo etiam necesse fuit res determinari, quibus homines vterentur in sacramentis. Nec propter hoc ardeatur via salutis: quia res quarum usus est necessarius in sacramentis, vel communiter habentur, vel paruo studio adhibito haberi possunt.

ARTIC. VI.

Vtrum in significacione sacramentorum requirantur verba?

331

AD sextum sic proceditur. Videtur, quod in significacione sacramentorum non requirantur verba. Dicit enim Aug. contra Faustum * lib. 19. Quid sunt aliud quæque corporalia sacramenta, nisi quasi quadam verba visibilia? Et sic videtur, quod addere verba rebus sensibilibus in sacramentis, sit addere verba verbis. Sed hoc est superfluum. Non ergo requiruntur verba cum rebus sensibilibus in sacramentis.

4.d. 1. q.
1. a. 3. c.
d. 13. q. 1
a. 2. q. 6.
ad 2. c.
ve. q. 27.
art. 4. ad
10.

¶ 2 Præterea, Sacramentum est aliquid unum. Ex his autem quæ sunt diuersorum generum, non videtur posse aliquid unum fieri. Cum igitur res sensibiles & verba sint diuersorum generum, (quia res sensibiles sunt à natura, verba autem à ratione) videtur, quod in sacramentis non requirantur verba cum rebus sensibilibus.

* l. 19. c.
16. circa
me. 10. 6.

¶ 3 Præterea, Sacramenta nouæ Legis successerunt sacramentis veteris Legis: quia illis ablatis ista sunt instituta, vt August. dicit 19. contra Faustum *. Sed in sacramentis veteris Legis non requirebatur aliqua forma verborum. Ergo nec in sacramentis nouæ Legis.

l. 19. c. 16
c. 17. in
fi. 10. 6.

S E D contra est, quod Apost. dicit Ephes. 5. Christus

B 4 itus

stus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Et Aug. dicit super Io. * Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.

tra. 80. 7
Ioan. post
me. 10. 9.
a 2. ad 3

RESPONDEO dicendum, quod sacramenta (sicut dictum est *) adhibentur ad hominum sanctificationem sicut quedam signa. Tripliciter ergo considerari possunt: & quolibet modo congruit eis, quod verba rebus sensibilibus adiungantur. Primo enim possunt considerari ex parte causa sanctificantis, quæ est verbum incarnatum, cui sacramentum quodammodo conformatur, in hoc quod rei sensibili verbum adhibetur, sicut in mysterio Incarnationis carni sensibili est verbum Dei unitum. Secundo possunt considerari sacramenta ex parte hominis, qui sanctificatur, qui componitur ex anima & corpore, cui proportionatur sacramentalis medicina, quæ per rem visibilem corpus tangit, & per verbum ab anima creditur. Unde August. * dicit super illud Ioan. 15. Iam vos mundi estis propter sermonem, &c. Unde est ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? Tertio possunt considerari ex parte ipsius significationis sacramentalis. Dicit autem August. * in 2. de Doctrina Christiana, quod verba inter homines obtinuerunt principatum significandi: quia verba diuersimode formari possunt ad significandos diuersos conceptus mentis: & propter hoc per verba, magis distincte possumus exprimere quod mente concipimus. Et ideo ad perfectionem significationis sacramentalis, necesse fuit, ut significatio rerum sensibilibus, per aliqua verba determinaretur. Aqua enim significare potest & ablutionem propter suam humiditatem, & refrigerium propter suam frigiditatem. sed cum dicitur, Ego te baptizo, manifestatur quod aqua vtimur in baptismo, ad significandam emundationem spiritualement.

tra. 80.
in Io post
me. 10. 9.

lib. 2. c. 3.
cir. med.
10. 3.

Ad primum ergo dicendum, quod res visibiles sacramen-

mentorū dicuntur verba per quamdam similitudinem, in quantum scilicet participant quamdam vim significandi, quæ principaliter est in ipsis verbis, ut dictum est*. Et ideo non est superflua ingeminatio verborum, cum in sacramentis, rebus visibilibus verba adduntur: quia vnum eorum determinatur per aliud, ut dictum est*.

in corpore art.

Ad secundum dicendum, quod quamuis verba & alia res sensibiles sint in diuerso genere, quantum pertinet ad naturam rei: conueniunt tamen in ratione significandi, quæ perfectius est in verbis, quam in alijs rebus. Et ideo ex verbis & rebus fit quodam modo vnum in sacramentis, sicut ex forma & materia, in quantum scilicet per verba perficitur significatio rerum, ut dictum est*. Sub rebus autem comprehenduntur etiam ipsi actus sensibiles: pura ablutio, inunctio, & alia huiusmodi: quia in his est eadem ratio significandi, & in rebus.

in corpore art.

a 3. ad 1

Ad tertium dicendum, quod (sicut Augustinus* dicit libro decimonono, contra Faustum) alia debent esse sacramenta rei presentis, & alia rei futurae. Sacramenta autem veteris legis, prænuntia erant Christi venturi: & ideo non ita expresse significabant Christum, sicut sacramenta nouæ legis, quæ ab ipso Christo effluunt, & quamdam similitudinem ipsius in se habent: ut dictum est*. Vtebantur tamen in veteri lege aliquibus verbis, in his quæ ad cultum Dei pertinent, tam sacerdotes qui erant sacramentorum illorum ministri (secundum illud Numer. sexto, Sic benedicetis filiis Israel, & dicitis eis, Benedicat tibi Dominus, &c.) quam etiam illi qui illis sacramentis utebantur: secundum illud Deuteron. 26. Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, &c.

*li. 19. c. 6
10. 6.*

in corpore art.

*Vtrum requirantur determinata verba in
sacramentis?*

332
*li. 1. Peri
herm. pa
rū à pri.*

AD septimum sic proceditur. Videtur, quod non requirantur determinata verba in sacramentis. Ut enim Philosophus * dicit, Voces non sunt eadem apud omnes. Sed salus quæ per sacramenta quaritur, est eadem apud omnes. Ergo non requiruntur aliqua determinata verba in sacramentis.

art. præc.

¶ 2 Præterea, Verba requiruntur in sacramentis in quantum sunt principaliter significatiua; sicut dictum est *. Sed contingit per diuersa verba idem significari. Ergo non requiruntur determinata verba in sacramentis.

¶ 3 Præterea, Corruptio cuiuslibet rei variat eius speciem. Sed quidam corruptè verba proferunt, nec tamen propter hoc creditur sacramentorum effectus impediri: alioquin illiterati & balbi qui ista sacramenta conferunt, frequenter defectum in sacramentis inducerent. Ergo videtur, quod non requirantur in sacramentis determinata verba.

S E D contra est, quod Dominus determinata verba protulit in consecratione sacramenti Eucharistiæ, dicens Matth. 26. Hoc est corpus meum. Similiter etiam mandauit discipulis, ut sub determinata forma verborum baptizarent, dicens Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.

*ar. præc.
ad 2.*

R E S P O N D E O dicendum, quod (sicut dictum est *) in sacramentis verba se habent per modum formæ; res autem sensibiles per modum materiæ. In omnibus autem compositis ex materia & forma, principium determinationis est ex parte formæ, quæ est quodammodo finis & terminus materiæ: & ideo principaliter requiritur ad esse rei, determinata forma, quam determinata materia: materia enim determinata requiritur, ut sit proportionata determinatæ formæ. Cum igitur in sacramentis requirantur de-

determinata res sensibiles quæ se habent in sacramē-
tis sicut materia, multo magis requiritur in eis deter-
minata forma verborum.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut August.
dicit* super Ioan. Verbum operatur in sacramentis,
non quia dicitur; id est, non secundum exteriorē so-
num vocis: sed quia creditur, id est secundum sen-
sum verborum, qui fide tenetur. Et hic quidē sensus
est idem apud omnes, licet non eadem voces sint
quantū ad sonum. Et idē cuiuscumque linguæ verbis
proferatur talis sensus, perficitur sacramentum.

*tract 80.
à medio,
ts. 9.*

Ad secundum dicendum, quòd licet in qualibet
lingua contingat diuersis vocibus idem significari,
semper tamen aliqua illarum vocum est, qua princi-
paliter & communius homines illius linguæ vtun-
tur ad hoc significandum: & talis vox assumi de-
bet in significatione sacramenti. Sicut etiam in-
ter res sensibiles illa assumitur ad significationem
sacramenti, cuius vsus est communior ad actum,
per quem sacramenti effectus significatur: sicut
aqua communius vtuntur homines ad abluionem
corporalem, per quam spiritualis ablutio signi-
ficatur: & idē aqua assumitur, vt materia in
baptismo.

Ad tertium dicendum, quòd ille, qui corrupte
profert verba sacramentalia, si hoc ex industria fa-
cit, non videtur intendere facere quod facit Ecclesia:
& ita non videtur perfici sacramentum. Si autē hoc
faciat ex errore, vel lapsu linguæ, si sit tanta corru-
ptio, quæ omninò auferat sensum locutionis, non vi-
detur perfici sacramentū. Et hoc præcipuè contingit,
quando fit corruptio ex parte principij dictionis:
puta, si loco eius quod est, in nomine patris, dicat, in
nomine matris. Si verò non totaliter auferatur sensus
locutionis per huiusmodi corruptelam, nihilomi-
nus perficitur sacramentum. Et hoc præcipuè con-
tingit, quando fit corruptio ex parte finis: puta, si
aliquis dicat, in nomine patrias, & filias. Quāuis enim
huius-

*¶ in ista-
met fol.*

huiusmodi verba corrupte prolata, nihil significant ex virtute impositionis: accipiuntur tamen ut significantia ex accommodatione vsus. Et ideo licet maneat sonus sensibilis, remanet tamen idem sensus. Quod autem dictum est * de differentia corruptionis circa principium vel finem dictionis, rationem habet: quia apud nos variatio dictionis ex parte principij, mutat significationem; variatio autem ex parte finis dictionis, ut plurimum non mutat significationem: quæ tamen apud Græcos variatur etiam secundum principium dictionis in declinationibus verborum. Magis tamen videtur attendenda quantitas corruptionis: quia ex utraque parte potest esse tam parua, quod non aufert sensum verborum; & tam magna, quod aufert: sed vnum horum facilius accipit ex parte principij, & aliud ex parte finis.

ARTIC. VIII.

¶ Vtrum liceat aliquid addere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum?

333
4 d. 3. a.
2 q. 2. 3.
¶ 4.

AD octauum sic proceditur. Videtur, quod nihil liceat addere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum. Non enim minoris sunt necessitatis huiusmodi verba sacramentalia, quam verba sacre Scripturæ. Sed verbis sacre Scripturæ nihil licet addere vel minuere. Dicitur enim Deuter. 4. Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ab eo. Et Apoc. vii. Contestor omni audienti verba prophetiæ libri huius: si quis apposuerit ad hæc, apponet super eum Deus plagas scriptas in libro isto: & si quis diminuerit, auferet Deus partem eius de libro vitæ. Ergo videtur, quod neque in formis sacramentorum liceat aliquid addere vel minuere.

art. præc.

¶ 2 Præterea, Verba scilicet habent in sacramentis per modum formæ, ut dictum est *. Sed in formis quælibet additio vel subtractio variat speciem, sicut & in numeris, ut dicitur 8. Metaph. *. Ergo videtur quod si aliquid addatur vel subtrahatur à forma sacramenti, non erit idem sacramentum.

*text. 8. to
mo 3.*

¶ 3 Præ-

¶ 3 Præterea, sicut ad formam sacramenti requiritur determinatus numerus dictionum; ita etiam requiritur determinatus ordo verborum, & etiam orationis continuïtas. Si ergo additio vel subtractio non aufert sacramenti veritatem, videtur quod pari ratione nec transpositio verborum, aut etiam interpellatio pronunciationis.

SED contra est, quod in formis sacramentorum quædam apponuntur a quibusdam, quæ ab alijs non apponuntur: sicut Latini baptizant sub hac forma, Ego te baptizo, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti: Græci autem sub ista, Baptizetur seruus Christi N. in nomine Patris, &c. Et tamen utriusque verum conferunt sacramentum. Ergo in formis sacramentorum licet aliquid addere vel minuere.

RESPONDEO dicendum, quod circa omnes istas mutationes quæ possunt in formis sacramentorum contingere, duo videntur esse consideranda. Vnum quidem ex parte eius qui profert verba, cuius intentio requiritur ad sacramentum, ut infra dicitur *. Et ideo si intendat per huiusmodi additionem vel diminutionem alium ritum inducere, qui non sit ab Ecclesia receptus, non videtur perfici sacramentum: quia non videtur, quod intendat facere id quod facit Ecclesia. Aliud autem est considerandum ex parte significationis verborum. Cum enim verba operentur in sacramentis, quantum ad sensum, quem faciunt (ut supra dictum est *), oportet considerare utrum per talem mutationem tollatur debitus sensus verborum: quia sic manifestum est, quod tollitur veritas sacramenti. Manifestum est autem, quod si diminuat aliquid eorum, quæ sunt de substantia formæ sacramentalis, tollitur debitus sensus verborum: & ideo non perficitur sacramentum. Vnde Dydim.* dicit in libro de Spiritu sancto, Si quis ita baptizare conetur, ut vnum de * prædictis nominibus prætermittat (scilicet Patris & Filij & Spiritus sancti) sine perfectione baptizabit. Si autem subtrahatur aliquid

q. 64. a. 8

ar. præ.
ad 1. &
ad 3.
lib. 2. pau
lo a prin.
habetur
hic lib. in
fin operũ
S. Hier.
* Dydim.
hæc præ-
ceptis.

aliquid quod non sit de substantia formæ; talis diminutio non tollit debitum sensum verborum, & per consequens nec sacramenti perfectionem. Sicut in forma Eucharistiæ, quæ est, Hoc est enim corpus meum: ly enim, sublatum non tollit debitum sensum verborum; & ideo non impedit perfectionem sacramenti: quamvis possit contingere, quod ille qui pratermittit, peccet ex negligentia vel contemptu. Circa additionem etiam contingit aliquid apponi, quod est corruptivum debiti sensus: puta, si aliquis dicat, Ego te baptizo, in nomine patris maioris & filij minoris, sicut Ariani baptizabant. Et ideo talis additio tollit veritatem sacramenti. Si verò sit talis additio, quæ non auferat debitum sensum, non tollitur sacramenti veritas. Nec refert, verum talis additio fiat in principio, medio, vel fine: vt si aliquis dicat, Ego te baptizo in nomine Dei patris omnipotentis, & filij eius vnigeniti, & Spiritus sancti paracleti: erit verum baptisma. Et similiter si quis dicat, Ego te baptizo, in nomine patris & filij & spiritus sancti, & beata virgo te adiuuet: erit verum baptisma. Fortè autem si diceret, Ego te baptizo, in nomine patris & filij & spiritus sancti, & beate virginis Mariæ, non esset baptismus: quia dicitur 1. ad Corinthios 1. Numquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis? Sed hoc verum est, si sic intelligatur, in nomine beate Virginis baptizari, sicut in nomine Trinitatis, quo baptismus consecratur: talis enim sensus esset contrarius veræ fidei, & per consequens tolleretur veritas sacramenti. Si verò sic intelligatur quod additur (& in nomine beate Virginis) non quasi nomen beate Virginis aliquid operetur in baptismo, sed vt eius intercessio profit baptizato, ad conseruandam gratiam baptismalem: non tollitur perfectio sacramenti.

Ad primum ergo dicendum, quod ad verba sacre Scripturæ non licet aliquid apponere, quantum ad sensum; sed quantum ad expositionem sacre Scripturæ, multa

multa eis verba à doctoribus apponuntur. Non tamen licet etiam verba sacra Scripturæ apponere, ita quòd dicantur esse de integritate sacra Scripturæ: quia hoc esse vitium falsitatis. Et similiter si quis diceret aliquid esse de necessitate formæ, quod nõ est.

Ad secundum dicendum, quòd verba pertinent ad formam sacramenti, ratione sensus significati. Et ideò quæcumque fiat additio vel subtractio verborum, quæ non addat aliquid, aut subtrahat debito sensui: non tollitur species sacramenti.

Ad tertium dicendum, quòd si sit tanta interruptio verborum, quòd intercipiatur intentio pronuntiantis, tollitur sensus sacramenti, & per consequens veritas eius: non autem tollitur, quando est parua interruptio, quæ intentionem proferentis & intellectum verborum non aufert. Et idem est etiam dicendum de transpositione verborum: quia si tollit sensum locutionis, non perficitur sacramentum, sicut patet de negatione præposita, vel postposita signo. Si autem sit talis transpositio, quæ sensum locutionis non variet, non tollitur veritas sacramenti: quia secundum quòd Philofophus dicit *, nomina & verba transposita idem significant.

li. 2. Peri.
her. c. 1.
parũ an.
su. to. 1.

QVÆST. LXI.

De necessitate sacramentorum, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est de necessitate sacramentorum.

- ¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.
- ¶ Primo, vtrum sacramenta sint necessaria ad salutem humanam?
- ¶ Secundo, vtrum fuerint necessaria in statu ante peccatum?
- ¶ Tertio, vtrum fuerint necessaria in statu post peccatum ante Christum?
- ¶ Quarto, vtrum fuerint necessaria post Christi aduentum?